

BADANIE POLSKICH ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Kraków/Warszawa, marzec 2019 r.

Badanie zrealizowano w ramach projektu pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society" współfinansowanego w ramach dotacji z programu "Europe for Citizens Programme of the European Union". Projekt realizowany jest w Polsce, na Węgrzech, Słowacji, w Republice Czeskiej, Rumunii i Bułgarii.

Opracowanie raportu:

Nina Gałuszka

Realizator badań:

Fundusz Partnerstwa

www.ffp.org.pl

Badanie zrealizowano w ramach projektu pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society" współfinansowanego w ramach dotacji z programu "Europe for Citizens Programme of the European Union". Projekt realizowany jest w Polsce, na Węgrzech, Słowacji, w Republice Czeskiej, Rumunii i Bułgarii.

Celem niniejszego badania była analiza działalności i kondycji organizacji pozarządowych, działających na terenie Polski w różnych obszarach zrównoważonego rozwoju.

Ukierunkowanie pierwszej edycji badań wynikało z potrzeby analizy organizacji, poprzez perspektywę tematu, w obrębie którego funkcjonują.

Celem specyfikującym niniejsze badanie było:

- ✓ uwzględnienie tego w jaki sposób, i w jakim kierunku ewaluują tematy, którymi zajmują się organizacje identyfikujące się z hasłem „zrównoważony rozwój”;
- ✓ dynamika reagowania na kwestie zawierające się w tym zagadnieniu, które również ulegają ewaluacji i zmianom punktów ciężkości;
- ✓ analiza tego, w jaki sposób zajmowanie się określonym tematem wpływa na kondycje funkcjonowania i dostęp do źródeł finansowania.

Główne obszary działalności związane ze „zrównoważonym rozwojem”

Większość badanych organizacji pozarządowych deklaruje realizowanie działań, które uwzględniają wszystkie trzy filary zrównoważonego rozwoju: społeczny, ekologiczny i ekonomiczny. Aż 1/3 identyfikuje swoją działalność - w kontekście zrównoważonego rozwoju - z **działaniami społecznymi**.

Główne obszary działalności merytorycznej organizacji to:
dbałość o wzmocnienie grup i budowanie potencjału społeczności lokalnych,
tworzenie mechanizmów społecznych, umożliwiających bezpośredni wpływ jednostkom na
otoczenie i świat, w którym żyją.

Organizacje, które identyfikują się głównie z **obszarem ekonomicznym** to te, które stawiają na przedsiębiorczość lokalną w kontekście np. promocji i wytwarzania wytworów lokalnych produktów czy sprzedaży w oparciu o lokalną markę. W badaniu nie pojawiły się organizacje rzecznicze czy think tank'i, które zajmują się np. promocją zrównoważonych form rozwoju gospodarczego, ograniczeniem ekspansji gospodarczej, czy sprzeciwiające się gospodarce agresywnej.

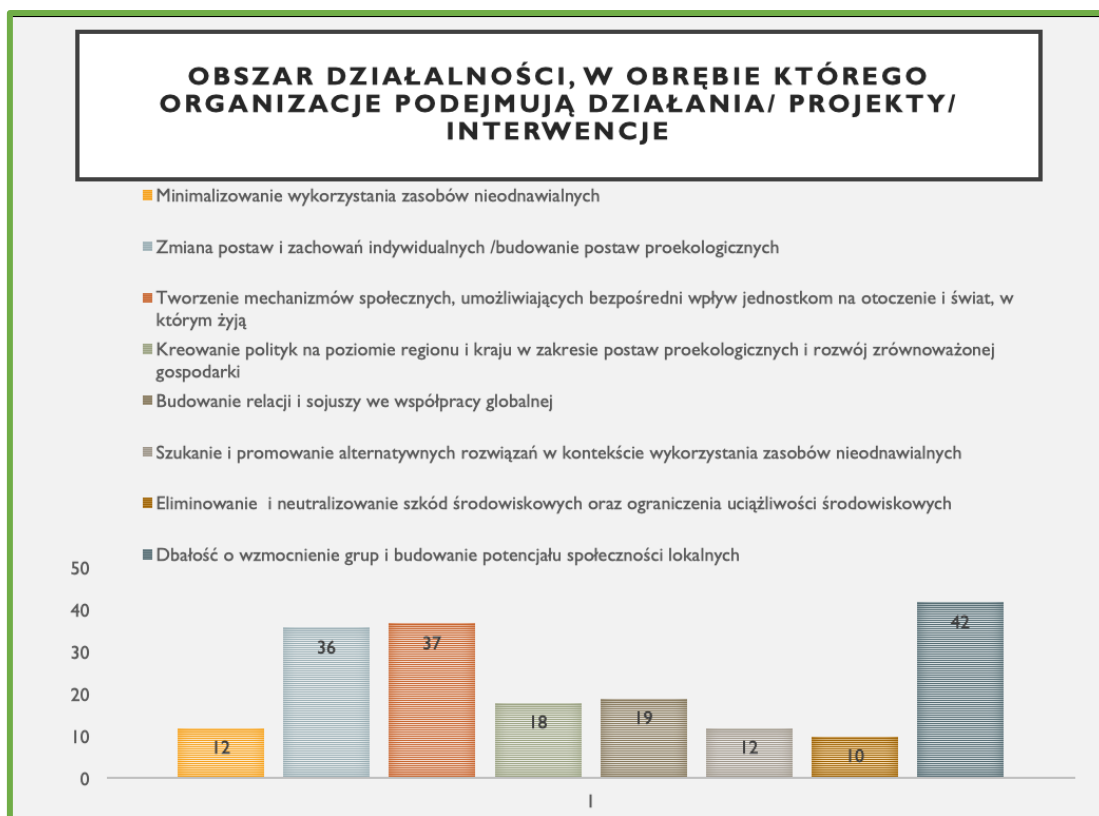
Specyfika działalności tych, które wskazały w badaniu na **wariant mieszany** może wskazywać na to, że w swoich programach zawierają działania i projekty związane ze standardowo przyjętym zakresem definicyjnym przedsiębiorczości społecznej.

W perspektywie ogólnopolskiej i z perspektywy nowych wyzwań rozwojowych z pewnością pozostaje niedosyt na rynku podmiotów, których główną domeną jest promowanie zrównoważonej gospodarki oraz ekonomii.

Obszar działalności, w obrębie którego organizacje podejmują działania/ projekty/ interwencje

W części tej zaproponowano badanym podmiotom skonfrontowanie swojej działalności i pomysłów na działania i projekty z hasłami, obszarami merytorycznymi, wskazanymi przez opracowania naukowe i akademickie, jako wykładnie i standardy pojęcia „zrównoważony rozwój”.

W tym kontekście *zrównoważony rozwój* zdecydowanie kieruje się na **oddziaływanie społeczne i kształtowanie postaw, tworzenie społecznych mechanizmów zmiany**. Uwidacznia się tu wyraźnie profil działalności i rola, którą przyjmują NGO w Polsce w tym obszarze merytorycznym.

Zdecydowanie mniej organizacji wskazuje na bezpośrednie działania interwencyjne, powodujące określoną reakcję, doraźną zmianę.

Bezpośrednie powodowanie określonych zmian np. w ograniczeniu zużycia zasobów nieodnawialnych pozycjonujemy jako rolę państwa czy samorządów, podobnie ograniczenia uciążliwości i szkód środowiskowych.

Interwencjonizm organizacji koncentruje się w tym aspekcie głównie w obszarze doraźnej pomocy np. poprawa, ratowanie życia i zdrowia zwierząt oraz interwencjonizm w obszarze ochrony przyrody.

Hasło „ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ” w kontekście działalności trzeciego sektora w Polsce

Pojęcie *zrównoważonego rozwoju* zostało następnie przeanalizowane w obrębie samookreślenia się w ramach sektora pozarządowego. Wskazano do badania obszary działalności, w obrębie których organizacje identyfikują się i specjalizują oraz tworzą międzyinstytucjonalne programy.

W tak ujętej perspektywie najwięcej badanych organizacji w swoim profilu działalności wskazała na podejmowanie działań w obrębie takich tematów jak: świadoma konsumpcja i sprawiedliwy handel.

Poza kwestiami związanymi z równowagą gospodarczą pojęcie to zawiera projekty związane ze zdrowymi, ekologicznymi produktami. Można domniemywać, że gdyby podobne badania były prowadzone dekadę temu, temat ten z pewnością nie uplasowałby się tak wysoko.

Zmiana cywilizacyjna jaka następuje w ciągu ostatnich lat w świadomości i potrzebach konsumentów, z pewnością uwidacznia się w tym, że zagadnienie to staje się często tematem podejmowanym przez organizacje społeczne.

Z drugiej strony same organizacje zapewne w dużej mierze przyczyniły się do edukacji społeczeństwa w temacie konsumpcji, kiedy był on jeszcze zupełnie nieobecny w świadomości większości polskiego społeczeństwa oraz nie był przedmiotem debaty publicznej.

Podobną właściwość można przypisać wysokiemu skazaniu na zajmowanie się tematyką zmian klimatu. Temat ten jeszcze 10 lat temu w Polsce był pewną nowością, nawet dla organizacji zajmujących się ochroną środowiska.

GŁÓWNI ADRESACI DZIAŁAŃ

Głównym beneficjentem działań organizacji jest społeczność lokalna/ogół społeczeństwa.

Społeczność lokalna rozumiana jest nie tylko w kontekście małych miejscowości i miast, ale także grup środowiskowych i np. dzielnic dużych miast.

Widoczna jest tu spójność w obrębie dopasowania tematów, jakie podejmują, związanych z szeroko pojętym kształtowaniem postaw społecznych.

Bardzo często społeczność lokalna jest wyraziście sprofilowana na mieszkańców konkretnego regionu.

W dużym zakresie adresatem działań organizacji są samorządy – z pewnością jako kluczowi decydenci, mogący mieć formalny wpływ na zmianę, ale też odpowiednie środki i zasoby służące temu celowi.

Sporą dziesięcioprocentową grupę adresatów stanowią inne organizacje. Podejmują one istotną część pracy merytorycznej, powalającą na branżową wymianę doświadczeń, wspólne działania poprzez np. seminaria, konferencje czy kształcenie: szkolenia, warsztaty.

W kategorię NGO zostały też włączone grupy nieformalne i grupy lokalnych aktywistów.

Większość badanych organizacji działa na rzecz przynajmniej dwóch grup, chyba że wskazały, że działają na rzecz społeczności lokalnej.

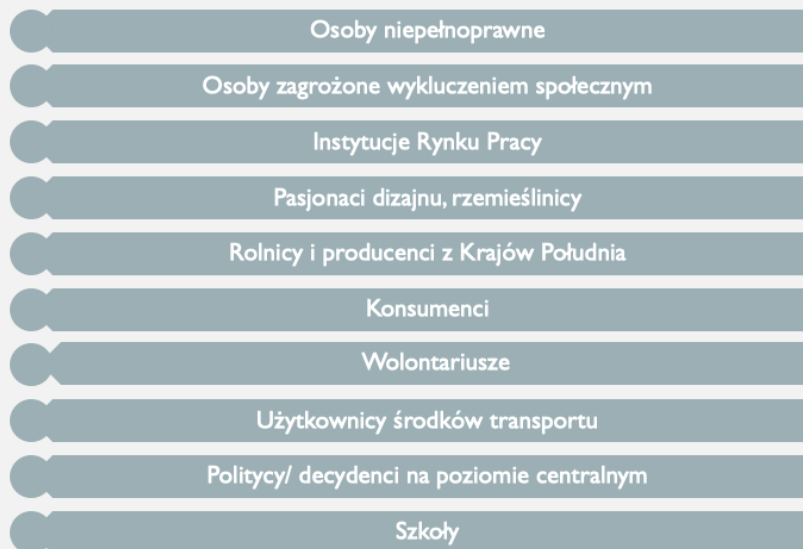

Poniżej wskazano pozostałych adresatów, którzy nie kwalifikują się programowo do powyższych grup, lub zostały wyodrębnione ze względu na to, że zostały wskazane przez organizację jak wyróżnik.

POZOSTALI ADRESACI

Zasięg działalności organizacji

Większość organizacji objętych projektem deklaruje „ogólnopolski” zasięg swojej działalności. Analizując specyfikę realizowanych przez nie projektów, można domniemywać, że wiele z nich nawet jeżeli realizuje projekty w skali lokalnej to:

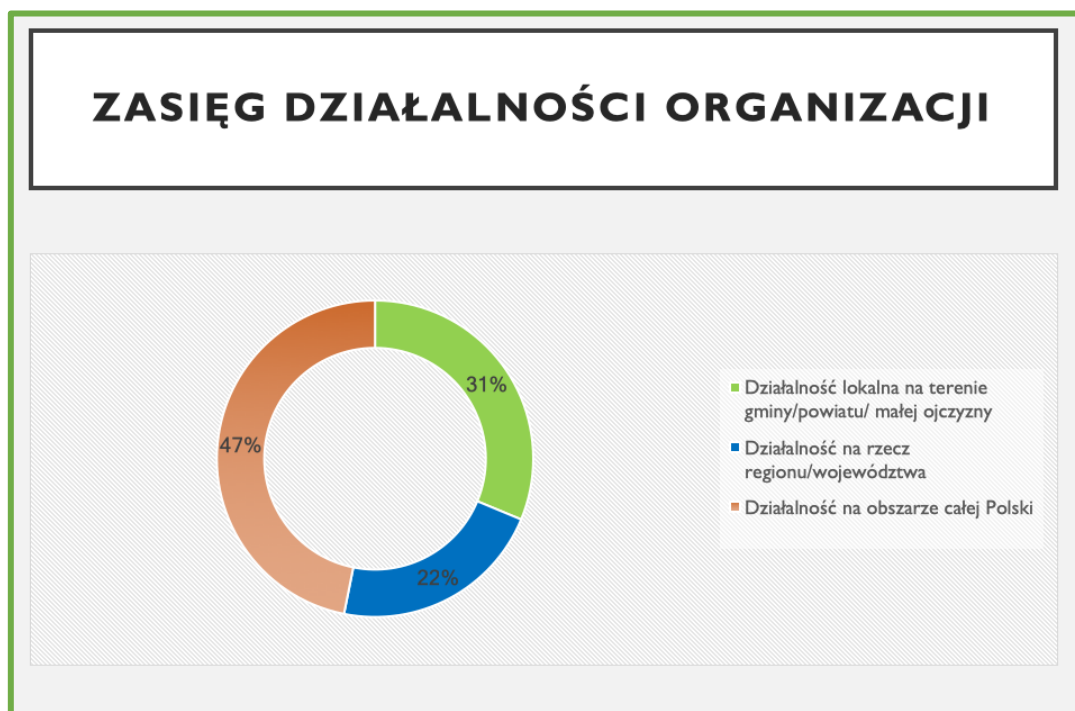
- są one multiplikowane w wielu miejscach w kraju;
- są realizowane w większych, ponadregionalnych partnerstwach i tym samym działalność ma charakter wykraczający poza bezpośredni obszar oddziaływania;
- **merytoryczne działania mimo, że są realizowane bezpośrednio na mniejszą - regionalną skalę, w związku z tematem, jaki podejmuje, dotyczą ogółu społeczeństwa (w projektach zajmujących się zrównoważonym rozwojem to kluczowa perspektywa);**
- wybrane elementy składowe projektu - mają charakter ogólnokrajowy np. wydawnictwo, konferencja, spotkanie ekspertów z różnych regionów.

Organizacje, które zadeklarowały działania w sektorze stricte ekologicznym, głównie pozycjonują swoją działalność w skali ogólnopolskiej (ok. ¼ badanych) i często deklarują działania w obrębie ochrony zasobów naturalnych oraz zmiany postaw i zachowań indywidualnych /budowania postaw proekologicznych.

Badanie zrealizowano w ramach projektu pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society" współfinansowanego w ramach dotacji z programu "Europe for Citizens Programme of the European Union". Projekt realizowany jest w Polsce, na Węgrzech, Słowacji, w Republice Czeskiej, Rumunii i Bułgarii.

Można by postawić tezę, że w opinii badanych działalność regionalna i lokalna jest pozbawiona powyższych cech, niemniej wydaje się być tu bardziej racjonalne i faktyczne silne utożsamianie swoich działań z określonym i zidentyfikowanym obszarem czy regionem, przy obecności powyższych składowych.

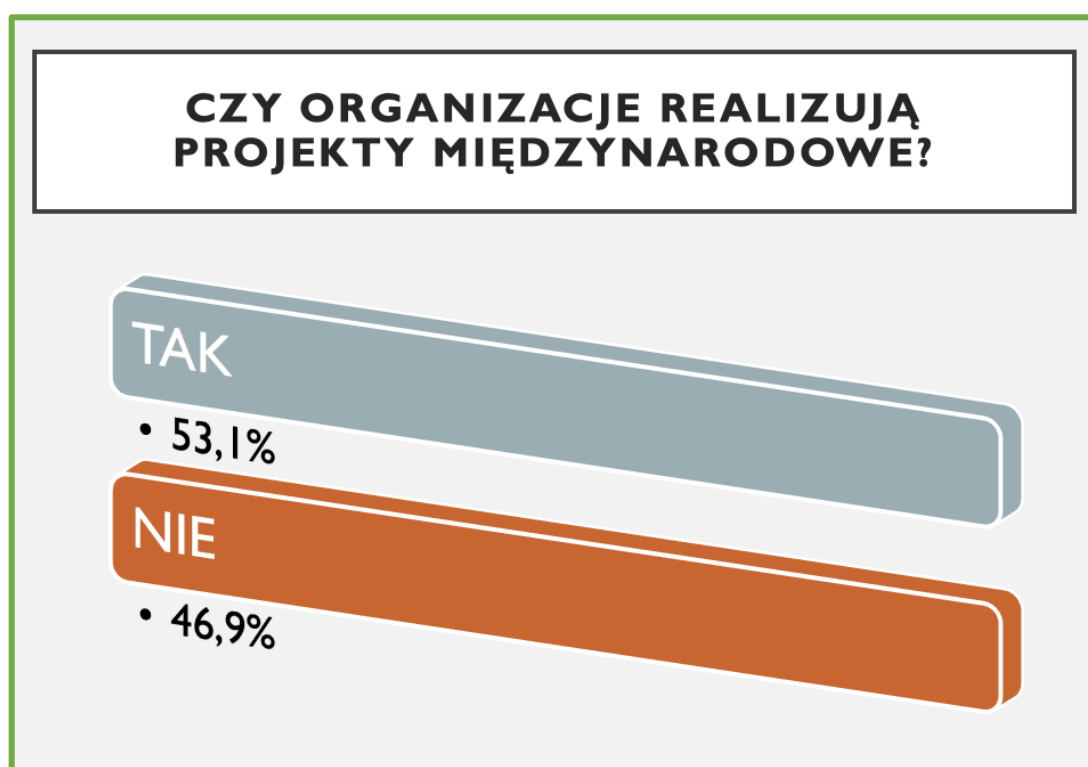
DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA

Ponad połowa badanych organizacji deklaruje działalność ponadnarodową. Profil i dobór krajów w tym przypadku jest mocno zdeterminowany i koncentruje się faktycznie w większości, w miejscach, które literalnie obejmują określone programy dotacyjne.

Od programów transgranicznych, poprzez współpracę ze wschodnimi partnerami, gdzie poza kulturą, tematyka ekologii i zrównoważonego rozwoju jest dużym wspólnym polem aktywności.

Swoją własną perspektywę współpracy dodały fundusze norweskie, sprowadzając kooperację do krajów, które do tej pory nie były wysoko na liście współpracy międzynarodowej tj. Norwegia, Islandia i Lichtenstein.

Najwięcej projektów jest realizowanych przez odbiorców w krajach UE.

TEMATYKA

Organizacje zostały poproszone o wskazanie programów, perspektywy tematów, które chcą podejmować w przyszłych projektach.

Badani wskazali głównie takie tematy jak:

- **Greenways jako marka w Europie Środkowo-Wschodniej**
- **zrównoważony styl życia i ekoturystyka**
- **ochrona przyrody związana rozwojem ruchu turystycznego**
- **tworzenie nowych obszarów chronionych w Polsce**
- **recykling**
- **uprawy ekologiczne**
- **ochrona praw zwierząt**
- **rozwój questów, turystyki rowerowej opartej na dziedzictwie kulturowym**
- **obrona naturalnych rzek przed regulacją i przegradzaniem**
- **animacja społeczności lokalnej z zakresu działalności społecznej**

Badanie zrealizowano w ramach projektu pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society" współfinansowanego w ramach dotacji z programu "Europe for Citizens Programme of the European Union". Projekt realizowany jest w Polsce, na Węgrzech, Słowacji, w Republice Czeskiej, Rumunii i Bułgarii.

- **work-life balance - zrównoważony rozwój wewnętrzny i zewnętrzny**
- **ochrona powietrza i klimatu**
- **żywność tradycyjna**
- **kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturowego regionu (ekomuzea, galerie sztuki lokalnej)**
- **łączenie młodego pokolenia z seniorami**
- **zrównoważona mobilność – obniżenie wskaźnika motoryzacji indywidualnej**
- **rozwój gospodarczy w obszarach przyrodniczo wrażliwych**
- **prewencja wytwarzania odpadów, ochrona krajobrazu i zieleni w miastach**
- **odtworzenie walorów przyrodniczych w zurbanizowanych terenach.**

Wszystkie wskazane tematy są wykładnią aktualnych potrzeb społecznych i środowiskowych.

Pokazuje to, że organizacje reagują na to co się dzieje w otoczeniu, w dynamiczny sposób identyfikują potrzeby i tematy oraz planują wsparcie, interwencje i dostarczają rozwiązań.

Zakres ten zapewne mógłby zostać rozszerzony o wiele nowych kwestii i tematów - przy zwiększeniu ilości badanych podmiotów.

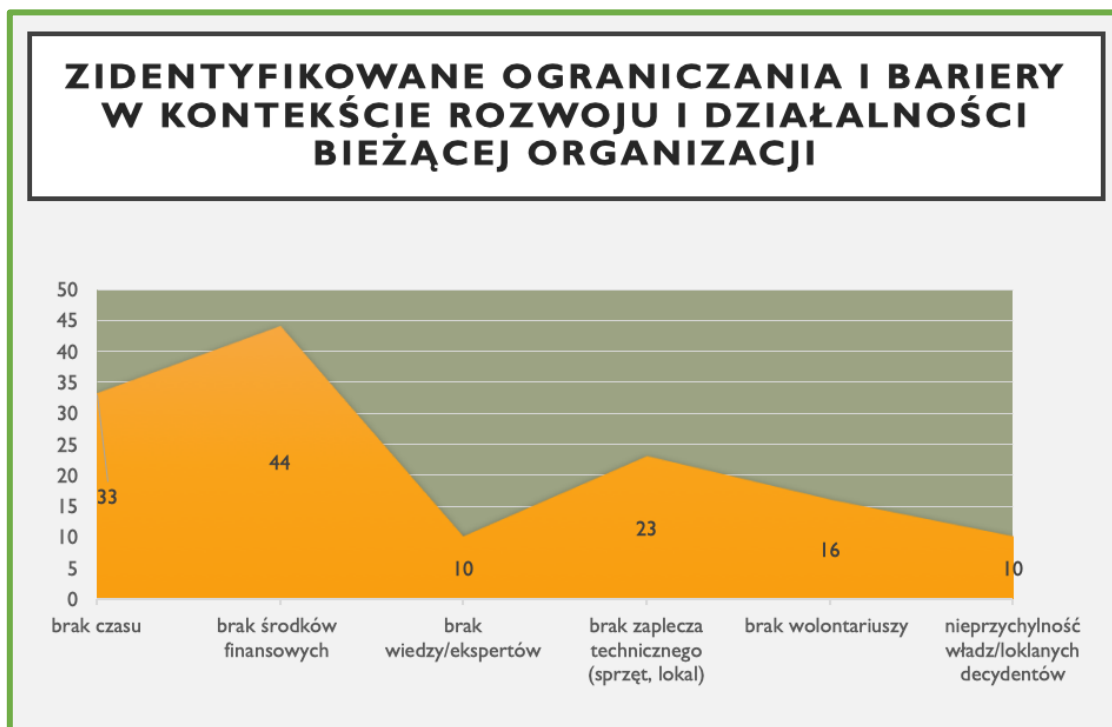
Rekomendacją dla tego wątku byłaby większa synergia w zakresie programowania środków i konkursów na działania sektora, a przynajmniej ich niezawężanie tematyczne do konkretnych zagadnień, która jak miało to miejsce np. w obecnej perspektywie programowania środków UE nie nadąża czasem za faktycznymi potrzebami i aktualnymi tematami.

Ograniczania i bariery

W tej części badania na uwagę zasługuje druga pozycja wskazana przez organizacje. Pierwszą jest „brak środków na działania”. To wskazanie pojawia się w bardzo wielu badaniach sektora. Na tę kwestię wpływa bardzo wiele zmiennych i nie stanowi ona przedmiotu analizy pogłębionej w kontekście celów nadrzędnych tego badania.

Natomiast pozycja druga „brak czasu” wskazuje na fakt, że coraz więcej działaczy sektora, aktywistów identyfikuje działalność w organizacji jako element swojego życia, ale niekoniecznie pracy zawodowej, stanowiącej główne źródła dochodu. Normą jest praca na rzecz organizacji, podejmowana jako działalność dodatkowa, wynikająca z potrzeby działalności społecznej lub zamiłowania do danego zagadnienia czy tematu, czy czynna chęć udział w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego.

SUKCESY

Spośród najczęściej wskazywanych przez organizacje sukcesów można wymienić:

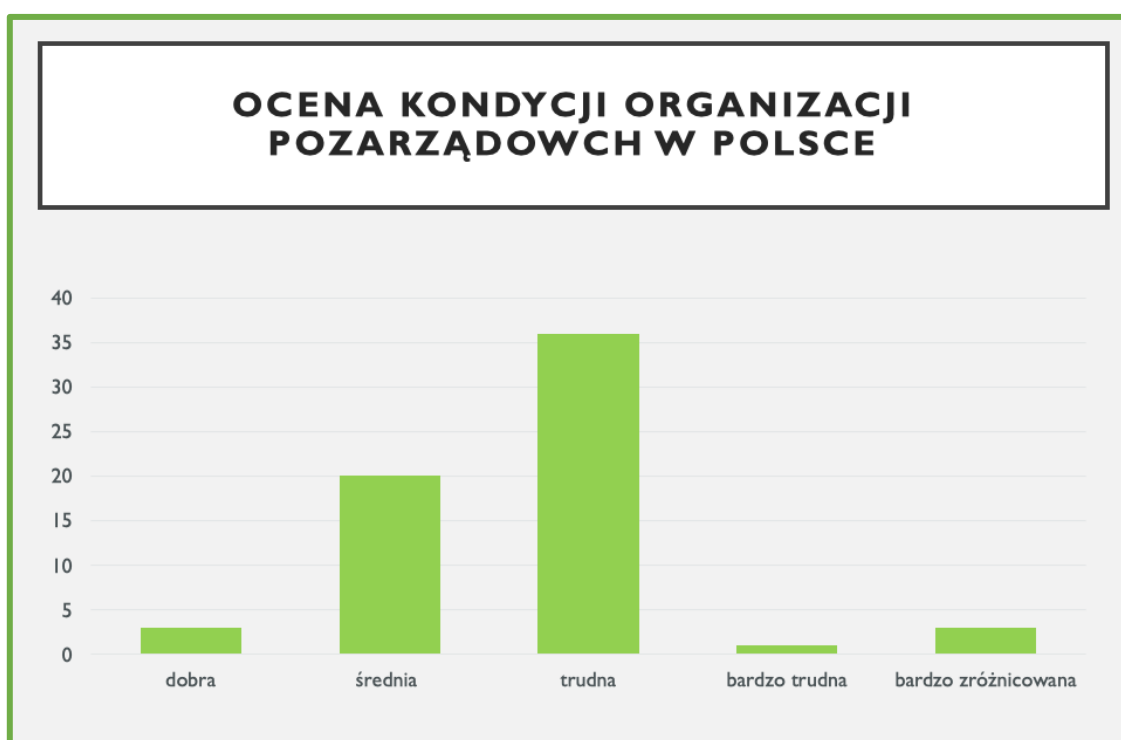
- **stworzenie sieci ekspertów i entuzjastów z misją**
- **skuteczność w działaniach prawno-administracyjnych**
- **skuteczny fundraising**
- **setki beneficjentów, którzy skorzystali z projektów**
- **stałe interwencje np. zmniejszenie ilości psów na łańcuchu**
- **tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich**
- **sieciowanie miast progresywnych, zielonych**
- **odziaływanie na rynek np. sprzedaży produktów Fair Trade**
- **kampanie społeczne np. dot. demokracji energetycznej**
- **różnorodność partnerów, wolontariuszy**
- **przepływ wiedzy - sieciowanie.**

Uwspólniać to można do **poczucia budowania wspólnoty oraz skutecznego oddziaływania na otoczenie**, poprzez podejmowane działania, projekty.

KONDYCJA

Większość organizacji mimo sukcesów swoją kondycję nadal w dużym zakresie diagnozuje, jako trudną. Również duża grupa pozycjonuje się na poziomie średnim. Co z kolei może opierać się o pewną stałość w działaniu i realizacji celów, przynajmniej na podstawowym poziomie.

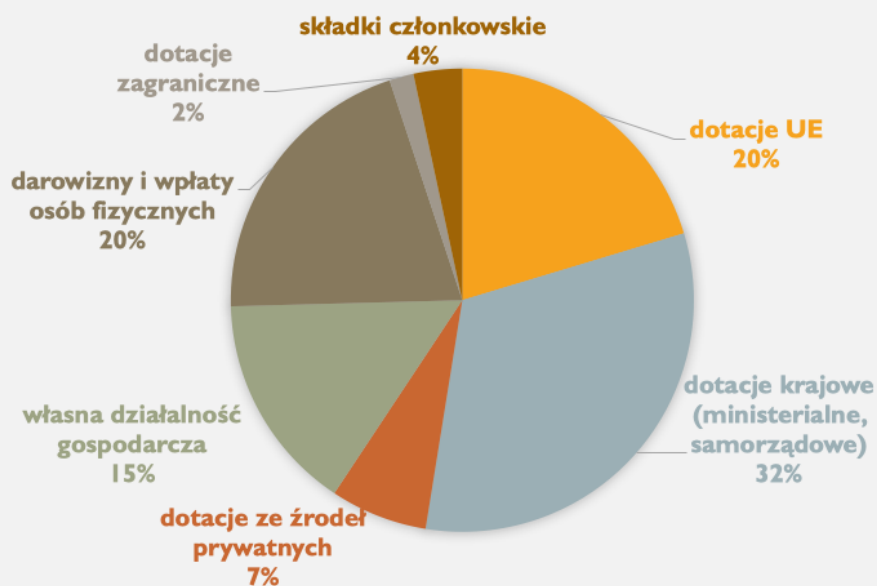

Źródła finansowania odzwierciedlają system dostępnych w kraju dotacji na działania związane z szeroko pojętym *zrównoważonym rozwojem*. Kluczowa i niepodważalna jest tutaj rola dotacji krajowych, w tym dużym zakresie wsparcie ze strony samorządów - bardzo istotne w szczególności w małych miejscowościach.

Drugie wskazane źródło finansowania czyli dotacji UE pokazuje, że bardzo wiele organizacji jest na tyle dojrzałych instytucjonalnie i organizacyjnie, że jest w stanie prowadzić projekty unijne, które nakładają spore obciążenia administracyjne oraz często wymagają rozbudowanej wiedzy z innych dziedzin np. prawa czy zamówień publicznych. Ważne jest też to, że posiadają bazowy potencjał finansowy wykazywany w doświadczeniu, który pozwala na spełnianie kryteriów formalnych w zakresie aplikowania, bądź są w stanie zorganizować odpowiednie koalicje, partnerstwa, które takie zasoby zapewnią.

GLÓWNE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA ORGANIZACJI

Również wskazanie na co organizacjom najtrudniej znaleźć środki na działanie jest odzwierciedleniem charakteru dotacji i ograniczeń w finansowaniu, jakie nakładają regulaminy większości konkursów dotacyjnych dostępnych na rynku. Widoczne jest tu limitowanie usług na administrację i zarządzanie projektami oraz inne zawierające się w tych kategoriach usługi potrzebne do realizacji projektów.

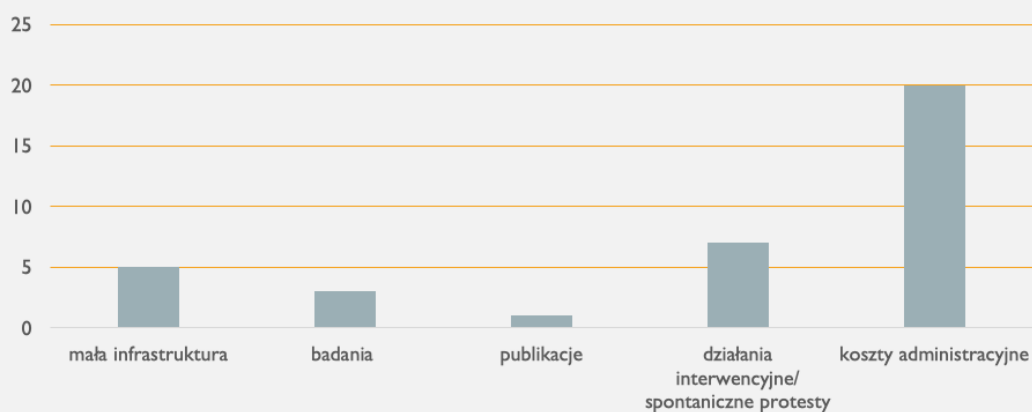
Kolejnym z wymienionych jest brak możliwości zakupu sprzętu pozwalającego na bezpośrednie wykonanie przez organizację określonych zadań, w tym działalności bieżącej, która nie jest wprost przyporządkowana do sprofilowanego projektu tematycznego, a jest stałym elementem funkcjonowania instytucji.

Jeżeli chodzi o działania programowe to istotne wskazane kwestie w działalności na rzecz zrównoważonego rozwoju to :

- ograniczone możliwości finansowania niezależnych badań
- wydawanie publikacji
- brak środków na bieżącą działalność w postaci akcji, interwencji, ponieważ struktura dotacji w przeważającej mierze opiera się o dofinansowanie zaplanowanych projektów czy programów, a nie na działania reakcyjne.

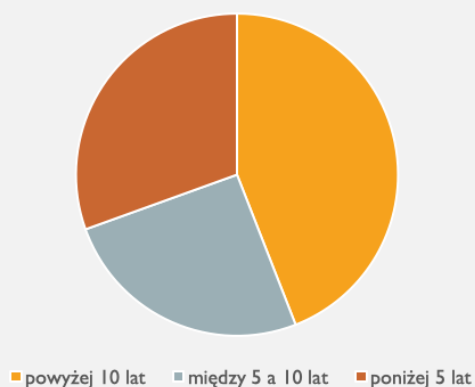

NA CO NAJTRUDNIEJ ZNALEŹĆ ŚRODKI FINANSOWE ?

Większość organizacji, która wzięła udział w badaniu to podmioty doświadczone, działające w sektorze od wielu lat.

CZAS DZIAŁANIA BADANYCH ORGANIZACJI

Projekt realizowany jest w ramach międzynarodowej inicjatywy pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society", dofinansowanej w ramach programu Europa dla Obywateli i realizowanej przy współpracy organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczeństwa obywatelskiego oraz zrównoważonego rozwoju z Węgier, Rumunii, Bułgarii, Słowacji, Czech i Polski (www.environmentalpartnership.org).

Koordynatorem działań na terenie Polski jest Fundusz Partnerstwa. Celem projektu jest nawiązanie i zacieśnienie współpracy organizacji pozarządowych w Europie Środkowo-Wschodniej oraz stworzenie funduszu małych grantów na rzecz wspierania zielonej demokracji, opartej o podstawowe wartości europejskie, takie jak prawa człowieka i ochrona środowiska.

Badanie zrealizowano w ramach projektu pt. "Reclaim our civic space! - Central-European civic cooperation towards a comprehensive EU policy on civil society" współfinansowanego w ramach dotacji z programu "Europe for Citizens Programme of the European Union". Projekt realizowany jest w Polsce, na Węgrzech, Słowacji, w Republice Czeskiej, Rumunii i Bułgarii.